

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ, МОТИВАЦІЇ, ОЦІНКИ ЗМІСТОВНОСТІ
ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА:
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД, ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ**

УДК 330.835; 330.354; 331.215.4

М. П. СОКОЛИК

Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

**ПРОПОРЦІЇ МІЖ ПРОДУКТИВНІСТЮ ТА ОПЛАТОЮ ПРАЦІ ЯК ФАКТОР
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

Визначено тенденції у співвідношеннях між кінцевими споживчими витратами, оплатою і продуктивністю праці в Україні та окремих країнах; досліджено, що порушення ustalених пропорцій між ними стало однією із причин нестабільності як в економіці України, так і високорозвинених країн.

The author defines the tendencies in the relationship between consumers' expenditures, productivity and work compensation in Ukraine and in other countries; she proves that violation of certain proportions between them has become one of the reasons of instability both in Ukraine's economy and in the industrialized countries.

Ключові слова: продуктивність праці, оплата праці, економічне зростання.

Актуальність дослідження. Пожвавлення економіки, що досягнуто більшою мірою активізацією зовнішнього попиту на основі валютно-курсової політики і меншою – внутрішнього споживчого попиту, супроводжувалося значним зниженням реальних наявних доходів населення (-8,5%) і середньомісячної заробітної плати (-9,2%) у 2009 р., підвищенням заробітної плати (на 5,7%) у I кв. 2010 р. у порівнянні зі значним її спадом (-12%) у I кв. 2009 р. Пожвавлення характеризувалося також її відносним зменшенням порівняно з середньою заробітною платою для зайнятих у державному управлінні, операціями з нерухомим майном, у будівництві і підвищенням її у промисловості, для працівників транспорту і зв'язку при зростанні заборгованості із виплати заробітної плати до 1,7 млрд грн порівняно із заборгованістю (1,4 млрд грн) на початок 2010 р. Вважаємо, що значний спад ВВП (-15,1 %) у 2009 р. зумовлений низькою продуктивністю праці порівняно з такою у високорозвинених країнах і у нових країнах-членах ЄС, а також неузгодженою з нею оплатою праці і середньомісячною заробітною платою (СЗМП).

Щоб прискорити відновлення економіки України після значного спаду, необхідна довгострокова стратегія з підвищення її ефективності і конкурентоспроможності. За основу для неї доцільно взяти нову парадигму економічного зростання, що базуватиметься на продуктивності праці, а не на сприятливій кон'юнктурі сировинного ринку, залежності України від зовнішніх факторів (зниження зовнішнього попиту, зміни курсу долара відносно національної валюти тощо). Показник продуктивності праці повинен стати орієнтиром у концепції довгострокового соціально-економічного розвитку України.

Про необхідність впровадження у практику управління показника продуктивності праці свідчить Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2010 р. № 281 «Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 12.09.2009 р. № 973 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2010 рік», якою передбачено включення продуктивності праці в сукупність основних прогнозних макропоказників розвитку економіки України на 2010 рік на рівні 102,9% порівняно з темпом ВВП – 103,7% до 2009 р. На нашу думку, таких темпів зростання продуктивності праці і ВВП недостатньо для стабільного розвитку.

Мета дослідження – визначити тенденції для реальних темпів ВВП, продуктивності та оплати праці в Україні за 1990-2009 рр.; показати, що порушення певних пропорцій між кінцевими споживчими витратами домашніх господарств, оплатою і продуктивністю праці в Україні та окремих країнах призвело до кризи; довести, що відновлення ustalених пропорцій є основою подальшого розвитку.

В сучасних умовах підвищення продуктивності праці до рівня високорозвинених країн розглядається науковцями і управлінцями як основний фактор зростання економіки. Про це свідчать праці як українських вчених: Ревенка А., Дієсперова В., Пасеки А., Ушенка Н., так і зарубіжних: Балацького Є., Бузгаліна О., Колганова А., Капелюшнікова Р., Кушліна В., Ускової Т. та ін., в яких актуалізуються питання теоретичного і методичного характеру щодо пропорцій між продуктивністю і оплатою праці в процесі виходу економік різних країн із кризи на шляху до економічного зростання. Орієнтуючись на результати їх досліджень, автором статті вирішено такі завдання: досліджено тенденції у продуктивності праці в Україні за тривалий період, виконано порівняльний аналіз основних пропорцій в структурі ВВП за категоріями кінцевого використання і доходу, обґрунтовано пропозиції щодо факторів економічного зростання в Україні [1-6].

Зміни у реальних темпах ВВП, оплати праці, середньомісячної заробітної плати і продуктивності праці в Україні у 1990-2009 рр. На рис. 1 представлено реальні темпи зміни ВВП, продуктивності та оплати праці (зі структури ВВП) у 1991-2009 рр. У цей період виразно прослідковується циклічний характер зміни реальних темпів ВВП і продуктивності праці, що розрахована як ВВП на зайнятого. Для зазначених

показників у 1991-2009 рр. прослідковуються три цикли: перший – спадний (1991-1994 рр.); другий – (1995-2002 рр.) зростаючий із незначним спадом у 2002 р.; третій – спадний (2003-2009 рр.), причому із незначним спадом у 2005 р. як для продуктивності, так і ВВП. Для показника оплати праці на одного зайнятого у цей період спостерігалися чотири цикли: спадний (1990-1993 рр.), зростаючий за винятком 1999 р. (1994-1999 рр.), стабільний (2000-2004 рр.), спадний (2005-2009 рр.), причому тривалість перших трьох циклів відбувалася з лагом (як додатнім, так і від’ємним) в 1-2 роки порівняно з тривалістю циклу продуктивності праці; четвертий цикл характеризувався послідовним спадом реальних темпів оплати праці.

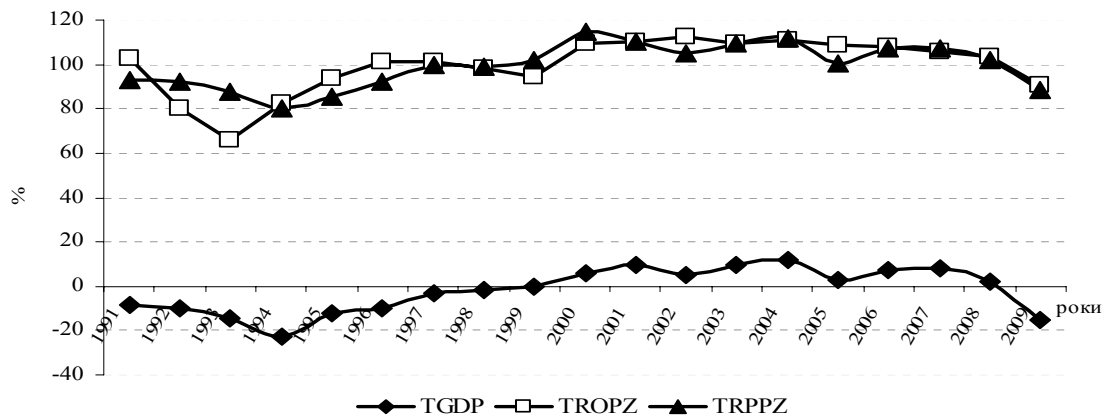

Рис 1. Темпи ВВП (TGDP), продуктивності (TRPPZ) та оплати праці (TROPZ) в Україні у 1991-2009 рр. (розраховано на порівняних даних у % до попереднього року; 1990=100%)

На рис. 2 представлено кумулятивні реальні темпи ВВП, продуктивності та оплати праці в Україні у 1990-2009 рр. У 2009 р. валовий внутрішній продукт становив 63% рівня 1990 р., оплата праці зайнятого – 76%, продуктивність праці (розрахована як ВВП на одного зайнятого) – 80% рівня 1990 р. За спаду ВВП різниця між кумулятивними темпами продуктивності та оплати праці у 2009 р. є критичною. Чітко прослідковується один цикл в економіці України для цих показників (1991-2008 рр.) зі значною понижувальною тенденцією (у 1991-1999 рр.) і подальшим економічним зростанням. Враховуючи тривалість попередньої кризи (до дев'яти років) і період виходу із кризи, що тривав стільки ж, можна вважати, що вихід із кризи 2008-2009 рр. не буде короткостроковим і триватиме як мінімум 3-4 роки за сприятливих умов для економічного зростання в Україні [7].

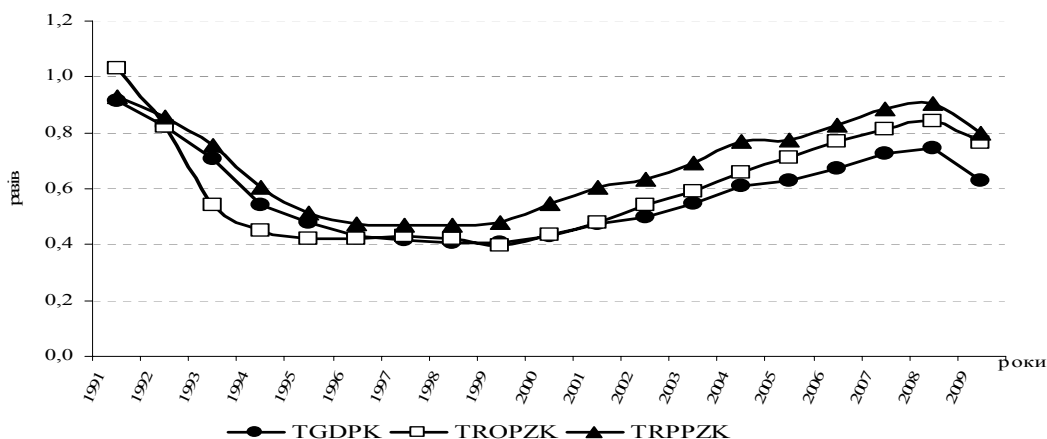

Рис. 2. Кумулятивні темпи ВВП (TGDPK), продуктивності (TRPPZK) та оплати праці (TROPZK) в Україні у 1991-2009 рр. (розраховано на порівняних даних до попереднього року; 1990=1)

Якщо порівняти темпи продуктивності праці і середньомісячної заробітної плати (СМЗП) у 1991-2009 рр., то циклічний характер у зміні темпів оплати праці зайнятого (що розрахована на даних із структури ВВП) зберігається при порівнянні його із зміною темпів СМЗП. Однак, різниця між темпами СМЗП і продуктивності праці у цьому випадку суттєво зростає впродовж 2003-2008 рр. (рис. 3 і 1).

Аналіз також вказує на недоцільність порівнювати реальні темпи продуктивності праці, що розрахована на основі ВВП і чисельності всіх зайнятих, із темпами середньомісячної заробітної плати, що розраховується на основі даних для обмеженого контингенту зайнятих. При їх порівнянні допускаються похибки методичного характеру. По-перше, в оцінках продуктивності праці використовується реальний ВВП, що розрахований на основі дефлятора із залученням індексів цін виробників і споживчих цін. Для

реальної середньомісячної заробітної плати використовується тільки індекс споживчих цін, тобто тільки враховується споживчий характер СМЗП. По-друге, оплата праці в структурі ВВП включає відрахування у соціальні фонди, що є більш правильною оцінкою всіх затрат праці для досягнення заданої продуктивності (і, зокрема, ефективності економіки). По-третє, СМЗП не враховує неув'язки, що спричинені тіньовою економікою, а у ВВП і, як наслідок, в оплаті праці частково ці неув'язки усунуто. Нехтування в порівняльному аналізі продуктивності та оплати праці цих статистичних розбіжностей створює ілюзії щодо значного зростання оплати праці зайнятих (на основі оцінок СМЗП працівників) порівняно з продуктивністю праці [3].

Наші дослідження показують, що кумулятивні реальні темпи середньомісячної заробітної плати впродовж 1991-2004 рр. залишалися нижчими за такі продуктивності праці. Починаючи з 2005 р., тенденція між кумулятивними темпами середньомісячної заробітної плати і продуктивності праці змінилася на обернену: кумулятивні темпи СМЗП залишалися до 2010 р. вищими за такі продуктивності праці. У 2005-2009 рр. зростав розрив між ними: якщо у 2005 р. різниця між кумулятивними темпами середньомісячної заробітної плати і продуктивності праці становила лише 9 в.п., то у 2007 – 27, у 2008-2009 рр. – 32 в.п., причому розрив між кумулятивними темпами СМЗП і продуктивності праці у 2009 р. зберігався за рахунок спаду темпів обох показників. У 2009 р. продуктивність праці становила 80% від її рівня 1990 р., СМЗП перевищила її рівень 1990 р. на 12%. Однак, реальна платоспроможність середньомісячної заробітної плати в Україні деформована внаслідок зміни структури споживчих цін у 2005-2009 рр. порівняно з їх структурою у 1990 р. (рис. 4).

Значне зростання кумулятивних темпів СМЗП (112% у 2009 р. до 1990 р. на рис. 4) порівняно із заниженими кумулятивними темпами суспільної оплати праці зайнятого (що розрахована на даних про оплату праці із структури ВВП і становила 76% 1990 р. на рис. 2) обумовлено, з одного боку, нерациональним перерозподілом створеної валової доданої вартості на оплату праці, що включає крім заробітної плати соціальні нарахування (без врахування соціального навантаження незайнятого населення на працівника); з другого, - зарплатоорганізуючими факторами, значною диференціацією між заробітною платою за видами економічної діяльності, коли СМЗП зайнятих у сировинно-експортних галузях, окремих видах послуг і фінансовій сфері залишалася набагато вищою, ніж у працівників, зайнятих у трудовітких видах діяльності.

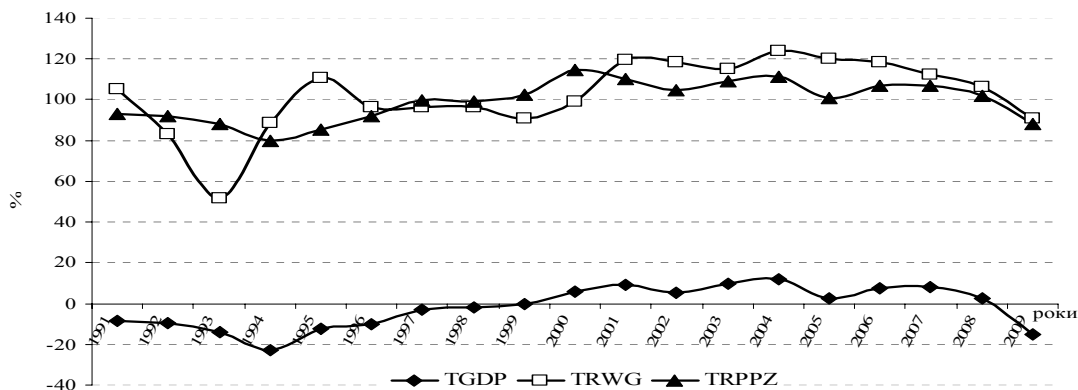

Рис. 3. Реальні темпи ВВП (TGDP), продуктивності (TRPPZ) та середньомісячної заробітної плати (TRWG) в Україні у 1991-2009 рр. (розраховано на порівняних даних у % до попереднього року, 1990=100%)

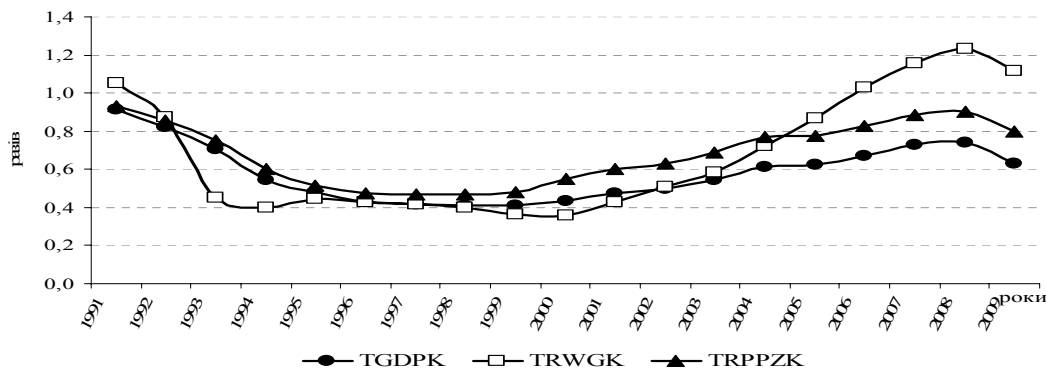

Рис. 4. Кумулятивні темпи ВВП (TGDPK), продуктивності (TRPPZK) та середньомісячної заробітної плати (TRWGK) в Україні у 1991-2009 рр. (розраховано на порівняних даних до попереднього року; 1990=1)

Наші оцінки показують, що рівень оплати праці зайнятого відносно реальної продуктивності праці є

заниженим, зокрема, тоді, коли різниця між кумулятивними темпами продуктивності та оплати праці є незначною. Висока вартість нової техніки і відносно дешева оплата праці роблять вигідним зростання виробництва шляхом додаткової зайнятості працівників. Таким чином, відносно низька оплата праці певною мірою дозволяла зберігати продуктивність праці на досягнутому рівні, не стимулюючи високопродуктивну працю. Дешева робоча сила не сприяла технічному переоснащенню новими засобами виробництва, що економлять працю, стримувала зростання продуктивності праці, тобто низька продуктивність не створювала економічних передумов для підвищення оплати праці. Вихід із такого становища, полягає в першу чергу, у державному регулюванні рівня мінімальної оплати праці, її збільшенні та водночас у зменшенні чисельності зайнятих, зокрема, кількості людино-годин на виробництво одиниці продукції. Такий підхід забезпечить підвищення загального рівня оплати праці, примусить управлінський апарат дбати про зростання ефективності використання трудових ресурсів і, як наслідок, про підвищення продуктивності праці.

Стратегічні напрями ендogenous економічного розвитку України повинні передбачати зростання мотивації до високопродуктивної праці, поступовий перехід до європейських стандартів в оплаті праці і збалансування її з кінцевими споживчими витратами домашніх господарств. На доцільність запровадження в Україні ендogenous моделі розвитку орієнтують тенденції у формуванні ВВП за категоріями кінцевого використання і доходами як у високорозвинених країнах, так і тих нових країнах, що стали членами ЄС. Головними критеріями, які показують рівень розвитку їх економіки, благополуччя громадян та дієвість соціальних стандартів, визнаються показники реальних темпів ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР), ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в розрахунку на особу або зайнятого. За ІЛР Україна займала 85 місце, за ВВП за ПКС на особу – 94 місце, незважаючи на відносно високі реальні темпи ВВП у 2001-2008 рр. порівняно з високорозвиненими країнами та країнами ЄС.

Порівняльний аналіз часток кінцевих споживчих витрат домашніх господарств і оплати праці. Важливим показником для оцінки розвитку різних країн та визначення місця України у світі крім індексу людського розвитку виступає структура ВВП за категоріями кінцевого використання і доходу. Як свідчать дані табл. 1, найвищий рівень кінцевих споживчих витрат домашніх господарств у структурі ВВП за категорією кінцевого використання спостерігався у США (за 2000-2008 рр., відповідно, 68,6-70,5%), Великій Британії (65-64,4%), у Німеччині (58,9-56,3%), Франції (55,7-56,6%), Японії (56,2-57,8%). Високим залишався відсоток кінцевих споживчих витрат домашніх господарств у структурі ВВП у Румунії (70-66%), Угорщині (65-66%), Польщі (64-61,5%), Україні (54-61%), Словаччині (56,5%); найнижчим - у Росії (45-48%), Чеській Республіці (52-49,7%). В середньому частка кінцевих споживчих витрат у структурі ВВП становить 55-60%, що може свідчити про значний обсяг поточних витрат і накопичуваних індивідуальних матеріальних благ, які постійно знаходяться у розпорядженні громадян цих країн. В Україні цей показник у 2008 р. досяг рівня 60,7%, збільшившись з 54,3% ВВП порівняно із 2000 р.

Таблиця 1

Частка кінцевих споживчих витрат домашніх господарств і оплати праці у структурі ВВП в Україні та інших країнах у 2000-2008 рр., ВВП=100 %, у % до ВВП

Країни	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Частка кінцевих споживчих витрат домашніх господарств									
Україна	54,3	55,0	55,2	54,7	52,3	57,2	58,7	58,7	60,7
Росія	45,1	49,4	51,1	50,5	50,2	49,6	48,8	49,3	48,1
Польща	64,1	65,0	66,9	65,8	64,7	63,4	62,5	60,6	61,5
Угорщина	64,9	64,2	66,1	68,2	66,9	67,6	66,2	65,0	65,9
Чеська Республіка	57,9	51,9	51,2	51,7	50,3	49,1	48,7	48,1	49,7
Словаччина	56,6	57,8	57,6	56,6	57,1	57,2	56,8	55,9	56,5
Румунія	70,1	70,0	69,0	66,0	69,1	69,7	68,9	68,2	66,1
США	68,6	69,7	70,2	70,3	70,1	70,0	69,9	70,3	70,5
Німеччина	58,9	59,6	59,0	59,4	58,9	59,1	58,4	56,7	56,3
Франція	55,7	56,0	55,9	56,4	56,6	56,9	56,7	56,7	56,6
Велика Британія	65,1	65,9	65,8	65,1	64,7	64,7	64,1	63,9	64,4
Японія	56,2	57,1	57,7	57,5	57,1	57,0	57,1	56,3	57,8
Частка оплати праці									
Україна	42,3	42,3	45,7	45,7	45,6	49,1	49,4	48,8	
Росія	40,2	43,0	46,8	47,1	46,0	43,8	44,6	46,7	
Польща	40,2	41,0	39,1	38,2	36,2	35,8	35,5	35,2	
Угорщина	44,7	44,8	45,5	45,8	45,9	46,5	46,0	46,1	
Чеська Республіка	46,2	42,3	42,6	46,6	42,7	43,1	43,1	42,9	
Словаччина	40,6	39,8	41,2	38,8	36,8	37,2	36,8	36,4	
Румунія	41,1	40,7	39,8	37,5	37,1	39,2	38,4	38,4	
США	58,9	58,7	58,2	57,8	57,0	56,7	56,5	56,6	

Країни	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Німеччина	53,4	53,1	52,7	52,4	51,5	50,4	49,5	48,8	
Франція	51,9	52,2	52,55	52,51	52,2	52,0	51,8	51,6	
Велика Британія	55,5	55,2	54,6	54,1	54,0	54,5	54,1	53,2	
Японія	53,9	54,1	53,4	52,7	51,4	51,5	52,0	51,3	
Різниця між часткою кінцевих споживчих витрат домогосподарств і оплати праці,%									
Україна	12,0	12,6	9,5	9,0	6,6	8,2	9,3	9,9	
Росія	4,9	6,4	4,3	3,5	4,2	5,8	4,2	2,6	
Польща	23,9	24,0	27,8	27,6	28,5	27,6	27,0	25,4	
Угорщина	20,3	19,4	20,6	22,4	21,0	21,1	20,2	18,9	
Чеська Республіка	11,7	9,6	8,7	5,1	7,6	6,0	5,6	5,1	
Словаччина	16,0	18,0	16,4	17,8	20,3	20,0	20,0	19,4	
Румунія	29,0	29,4	29,2	28,5	32,0	30,5	30,6	29,9	
США	9,7	10,9	12,0	12,5	13,1	13,3	13,4	13,7	
Німеччина	5,5	6,5	6,2	7,0	7,5	8,6	8,8	7,9	
Франція	3,9	3,8	3,4	3,9	4,4	4,8	5,0	5,1	
Велика Британія	9,6	10,6	11,2	11,0	10,7	10,3	9,9	10,7	
Японія	2,3	3,0	4,2	4,7	5,6	5,5	5,1	5,0	

Джерело: Розраховано за даними у фактичних цінах: International Financial Statistics. – Washington, IMF, juni 2009. – 1444 p.; за даними статистики міжнародних організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.imf.org>; <http://www.data.un.org>; <http://www.stats.oecd.org>.

Примітка: Дані про частку оплати праці у ВВП за 2008 р. не визначено внаслідок відсутності даних про розподіл ВВП за категоріями доходу у 2008 р. у Системі національних рахунків (СНР) для розглянутих країн.

Частка оплати праці у структурі ВВП за категоріями доходу у 2000-2007 рр. дуже відрізнялася, наприклад, в США вона становила 58,9-56,6%, Польщі – 40,2-35,2%, Словаччині – 40,6-36,4%, Румунії 41-38%, Угорщині – 44-46%, Чеській Республіці – 46-43%, Росії – 40-47%. У високорозвинених країнах частка оплати праці у структурі ВВП у 2000-2007 рр. коливалася біля позначки 55% ВВП, причому у передкризовий період мала місце переважно тенденція до зниження частки оплати праці у цих країнах: у Німеччині – 53,4-48,8%, Японії – 54-51,3%, Великій Британії – 55,5-53,2%. Залишалася майже стабільною ця частка у Франції – 52-51,6%. В Україні у 2008-2009 рр. частка оплати праці в структурі ВВП за категоріями доходу досягла 49-51% ВВП (табл. 1).

Порівняльний аналіз структурних пропорцій розподілу ВВП за доходами у 2000-2007 рр. у окремих високорозвинених країнах і нових країнах, залучених до ЄС, зокрема, у Польщі, Румунії, Словаччині, Чеській Республіці і навіть Росії показує, що їх частка оплати праці була меншою, ніж в Україні, тобто пропорції формування ВВП за первинними доходами у цих країнах більшою мірою зорієнтовані на забезпечення їх розвитку, ніж це мало місце в Україні. Щодо окремих високорозвинених країн, то вищий рівень частки оплати праці у структурі ВВП порівняно з Україною спостерігався у 2005-2007 рр. у Франції – на 2,6-2,8%, Німеччині – на 1,5-2,0, США – на 7,1-7,8, Великобританії – на 4,7-4,4, Японії – на 2,6-2,7%. Якщо брати до уваги нові країни-члени ЄС, то за величиною частки оплати праці Україна також їх випереджала. Особливо відчутний відрив за цим показником спостерігався у 2006-2007 рр. в Україні від Польщі (на 13,9-13,6 в.п.). У порівнянні з іншими країнами ця різниця є меншою і знаходилася у 2006-2007 рр. в діапазоні між 3,4-2,7 в.п. для Угорщини і 6,3-5,9 в.п. для Чеської Республіки. Результатом підвищення цієї пропорції є зменшення для України частки валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВВП, що є основним джерелом накопичення капіталу, інвестицій у розвиток економіки. В Україні частка оплати праці та частка валового прибутку, змішаного доходу в структурі ВВП за категорією доходу відповідала пропорції (49,0:38,5) у 2008 р., (51,0:36,2) у 2009 р.

Суттєвою відмінністю є те, що динаміка частки оплати праці у структурі ВВП для окремих країн мала переважно чітко виражену тенденцію до зростання або спаду. Частка оплати праці у 2000-2007 рр. зростала в Україні, Росії, Угорщині, спадала у Польщі в межах 40,2-35,2%, Словаччині – 40,6-36,4%, Румунії – 41,1-38,4%. Із високорозвинених країн особливо виразно ця частка спадала у США в межах 59-56,6%, Німеччині – 53,4-48,8%, Великій Британії – 55,5-53,2%; спадала із незначними сплесками до зростання впродовж досліджуваного періоду у Франції в межах 51,9-51,6%, Японії – 53,9-51,3%, Чеській Республіці – 46,2-42,9%, тобто передкризовий період характеризувався для передових країн економією витрат на оплату праці (табл. 1).

Водночас динаміка зниження частки оплати праці у ВВП у 2000-2008 рр. відбувалася при зростанні чисельності найманих працівників: у високорозвинених країнах: Німеччині, Франції, Великобританії за винятком США і Японії; у нових країнах-членах ЄС: Польщі, Чеській Республіці, Словаччині за винятком Румунії. В Україні, Росії, Угорщині збільшення частки оплати праці у ВВП супроводжувалося зростанням чисельності зайнятих, за винятком Угорщини, де чисельність зайнятих у 2007-2008 рр. зменшилася.

Отже, попри наявність тенденції до скорочення частки оплати праці в структурі ВВП у країнах,

вибраних для порівняльного аналізу, спостерігаються суттєві зміни як за масштабом структурних зрушень у ВВП за категоріями кінцевого використання і доходу, так і за їх напрямками. Наявність цих відмінностей насамперед обумовлено особливостями структури економіки різних країн, станом та тенденціями розвитку державно-корпоративного і приватного підприємництва, зміною структури зайнятості та частки найманих працівників у загальній кількості економічно активного населення. Враховуючи характер тенденцій, неоднакові масштаби структурних зрушень у ВВП окремих країн, можна констатувати, що процеси, які відбуваються в Україні, відрізняються найбільшою інтенсивністю та нерівномірністю [8].

Майже у всіх економічно високорозвинених країнах продуктивність праці (як ВВП за ПКС на зайнятого) постійно зростала і становила у 2008 р. від 68 до 82 тис. дол. у Японії, Німеччині, Великій Британії, Франції і була найвищою у США – 94,5-98 тис. дол. (у 2007-2008 рр.). У нових країнах-членах ЄС продуктивність праці також зростала і у 2008 р. знаходилася в інтервалі від 30 до 50 тис. дол. за ПКС: для Росії до 32 тис. дол., Польщі до 42, Словаччини – 49, Угорщині до 50,6 тис. дол. і залишався найвищим для Чеської Республіки – 52 тис. дол. за ПКС. В Україні даний показник у 2007-2008 рр. досяг лише 15,5-16,1 тис. дол. В аналізі співвідношень між продуктивністю і оплатою праці виходимо із припущення, що оплата праці може бути як наслідком, так і фактором ефективності, а зв'язок між ними сприймається у двох проявах: із підвищенням продуктивності оплата праці повинна підвищуватися; темп зростання продуктивності праці повинен перевищувати темп зростання оплати праці, тобто створювати додаткове джерело, матеріалізоване у праці, для підвищення оплати праці.

Висновки

Розвиток внутрішнього ринку має базуватися на зростаючій продуктивності праці порівняно з оплатою праці зайнятих, залученні у систему управління споживчим ринком інноваційної складової як фактору постійного технологічного прогресу. Умовою сталого розвитку повинна бути значно більша різниця між темпами продуктивності і оплати праці, ніж це мало місце в Україні. Якщо зменшення різниці між частками кінцевих споживчих витрат домашніх господарств і оплати праці у ВВП супроводжуватиметься вищими темпами продуктивності праці порівняно з темпами оплати праці, то такий тип економічного зростання з позиції споживання і нагромадження стане найсприятливішим для розвитку економіки України.

Джерелом підвищення продуктивності праці в сучасних умовах залишається використання інформаційно-комунікаційних технологій, ефективніше використання людського фактору, удосконалення організації праці, виробництва і управління, а також структурні зміни. Одним зі шляхів вирішення цієї задачі є інтеграція виробничих процесів між підприємствами на основі технологічних зв'язків, а також об'єктами інноваційної інфраструктури. Інтеграція по вертикалі повинна здійснюватися державою у формулюванні стратегічних цілей щодо пропорцій у підвищенні продуктивності та оплати праці, в обґрунтуванні структурних змін в економіці України.

Застосування в управлінні в усіх ланках організаційної структури показника продуктивності праці обумовлює необхідність розробки державної, регіональних і виробничих програм по підвищенню продуктивності праці, що повинні включати розробку і планування заходів, спрямованих на її зростання порівняно з оплатою праці (і середньомісячною заробітною платою); науково-методичне забезпечення їх здійснення; інформаційне підкріплення цієї сукупності заходів рекомендаціями по обліку продуктивності праці, по узагальненню статистичних даних. Тільки комплексний підхід дозволить модернізувати економіку України і вирішити проблему підвищення продуктивності праці до рівня високорозвинених країн і нових країн-членів ЄС.

Література

1. Балацкий Е. Экономическая наука - новые вызовы современности / Е. Балацкий // Мировая экономика и международные отношения. - 2006. - № 1. - С. 61-67.
2. Бузгалин А. Мировой экономической кризис и сценарии посткризисного развития: марксистский анализ / А. Бузгалин, А. Колганов // Вопросы экономики. - 2009. - №1. - С.119-132.
3. Капелюшников Р.И. Производительность труда и стоимость рабочей силы: как рождаются статистические иллюзии / Р.И. Капелюшников // Вопросы экономики. – 2009. – № 4. – С. 59-79.
4. Кушлин В. Факторы экономического кризиса и базис его преодоления / В. Кушлин // Экономист. – 2009. – № 3. – С. 3-11.
5. Ускова Т. Производительность труда – главный фактор роста экономики / Т. Ускова // Экономист. – 2009. – № 10. – С. 10-17.
6. Краснова В. Истина – в человеко-часах / В. Краснова // Эксперт. – 2010. – № 2. – С. 50-54.
7. Корняков В. Производительность труда: критические темпы роста / В. Корняков // Экономист. – 2008. – № 11. – С. 50-59.
8. Шинкоренко Т.П., Кузнецова Л.І. Тенденції зміни частки заробітної плати в структурі ВВП та валового випуску України: порівняльний аналіз / Т.П. Шинкоренко, Л.І. Кузнецова // Економіка та прогнозування. – 2008. – № 3. – С. 20-44.

Надійшла 12.09.2010